

ГАЛУЗЕВИЙ БРИФ (ДРАФТ) «КУЛЬТУРА»

Автори: Наталія Кривда, Олексій Валецький, Національний інститут стратегічних досліджень

Рецензентка: Олеся Островська-Люта, генеральна директорка Національного культурно-мистецького та музейного комплексу «Мистецький арсенал»

1. Оцінка політики реформ Парламенту й Уряду за період вересень 2019 – січень 2020 рр. та її відповідності «Принципам Торонто» (на основі аналізу Програми Уряду, планів міністерств й ухвалених / відхилених нормативно-правових актів)

У результаті злиття декількох міністерств організовано Міністерство культури, молоді та спорту України (МКМС). Міністр Володимир Бородянський презентував нову організаційну модель забезпечення реалізації державної культурної та інформаційної політики, яка передбачає розділення органів за функціями формування та реалізації державної політики. У межах цієї моделі створюється низка структур зі статусом центральних органів виконавчої влади, які реалізовуватимуть політику, сформовану міністерством.

Деякі кроки новоствореного МКМС: схвалено концепцію інклюзивної мистецької освіти; підготовлено до обговорення проект Положення про фаховий мистецький коледж; озвучено наміри зі створення Музею сучасного мистецтва; заявлено про плани підготовки Стратегії гуманітарної політики України; уперше закладено кошти (240 млн грн) на розвиток туризму в Україні; розроблено національну стратегію розвитку фізичної культури і спорту до 2032 року; за поданням МКМС згідно із Законом «Про забезпечення функціонування української мови як державної» призначено мовного омбудсмена – Тетяну Монахову.

Можна згадати й деякі позитивні кроки Верховної Ради України (ВРУ). Так, ухвалено Закон

«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо збереження культурних цінностей)», який стосується механізму призначення керівників закладів культури, що перебувають на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей, Автономної Республіки Крим та міста Севастополь. Ратифіковано угоду "EURIMAGES", яка забезпечує приєднання України до Європейського фонду підтримки спільного виробництва та розповсюдження художніх кінематографічних та аудіовізуальних творів. Комітет ВРУ з питань гуманітарної та інформаційної політики погодив питання про приєднання до Другого протоколу до Гаазької конвенції 1954 року про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту.

Проте зазначені позитивні кроки є точковими й не вирішують системних проблем української культури.

2. Актуальні виклики / проблеми у відповідній галузі політики

Створення нового Комітету ВРУ з питань гуманітарної та інформаційної політики наразі не сприяло кардинальним позитивним змінам у розвитку нормативно-правової бази культурної політики. Він досі не розпочав роботу із системного розв'язання проблем у культурній сфері. Водночас з'являються точкові законопроекти, які не підтримує експертна спільнота. Зокрема, ідеться про проект Закону «Про предмети культури», який ставить за мету спрощення обігу культурних цінностей та їх пе-

реміщення через кордон, запровадження ринкових засад регулювання цієї сфери. У планах роботи комітету відсутні проекти законів, спрямовані на ефективний розвиток креативних індустрій.

Попри заявлені наміри з реформування мистецької освіти, цей напрям потребує більш активного втручання як профільного міністерства, так і регіональних органів влади. Особливої актуальності питання набуває в контексті створення об'єднаних територіальних громад, коли місцеві громади відмовляються від утримання закладів мистецької освіти.

Реформа місцевого самоврядування та адміністративно територіального устрою формує нові виклики для розвитку культурно-мистецьких установ та охорони пам'яток культурної спадщини в регіонах.

Наявна в Україні нормативно-правова база не забезпечує правову охорону об'єктів інтелектуальної власності та функціонування ринку їх використання. Попри ухвалення Закону «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав», функціонування системи колективного управління правами продовжує перебувати в розбраті та має істотно викривлений і несправедливий механізм зборів й розподілення роялті.

3. Рекомендації стосовно пріоритетних дій на 2020–2021 рр., зокрема для порядку денного другої сесії Парламенту

Метою суспільних реформ має бути не тільки поліпшення макроекономічних показників, а й підвищення рівня культурних компетенцій громадян та опанування ними сучасних культурних практик. Тому динамічна й системна культурна політика – політика творення ціннісних засад – повинна стати визначальним напрямом реформування українського суспільства.

Серед перших системних завдань – створення заявленої Стратегії гуманітарної політики України задля формування єдиного ціннісного поля та усвідомленого вектора розвитку як громадянина, так і держави загалом. Актуальним завданням є підготовка нової

редакції Закону «Про культуру». Зокрема, необхідно закріпити пріоритетне значення інноваційної діяльності у сфері культури, концептуальні засади децентралізації культурної політики (принципи функціонування «культурного округу»), визначити стандарти забезпечення культурними послугами громадян, що гарантуються державою, окреслити нормативи відрахувань із бюджетів різних рівнів на підтримку культурної діяльності та утримання об'єктів культурної спадщини.

На законодавчому рівні необхідно запровадити модель стандартизації культурних послуг, які гарантуються державою. Забезпечити належне фінансування такого набору культурних послуг у громадах за допомогою міжбюджетних трансфертів (запровадження т. зв. «культурної субвенції»).

Потребує вдосконалення законодавство про захист прав інтелектуальної власності для його гармонізації з європейськими та міжнародними нормами в цій сфері. Мети можна досягнути шляхом ухвалення нової редакції Закону «Про авторське право і суміжні права». Окрім того, необхідно прискорити початок функціонування Вищого спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності.

Ратифікувати Конвенцію Ради Європи про правопорушення, пов'язані з культурними цінностями, підписану Україною ще у 2017 році.

Під час підготовки проекту Державної стратегії регіонального розвитку України на період до 2027 року необхідно визначити індикатори, які сприяли б зменшенню культурного розриву між центром і регіонами. Зокрема, мають бути визначені показники узгодження мережі закладів культури з культурними потребами мешканців громад; заходи, спрямовані на збільшення робочих місць у сфері культурних індустрій.

Забезпечити неупередженість та прозорість при проведенні конкурсів на посади голів держслужб та конкурсів на керівників закладів культури.

Забезпечити підтримку розвитку українського кіновиробництва та українського книжково-

го виробництва, фінансування Українського культурного фонду.

При напрацюванні законопроектів у культурній сфері потрібно використовувати підхід повно-

го циклу формування політики з обов'язковим залученням широкого кола стейкхолдерів (у тому числі представників експертної громадськості) до процесу підготовки та обговорення законопроектів.